

DIRECTORAAT-GENERAAL INTERN BELEID
BELEIDSONDERSTEUNENDE AFDELING B: STRUCTUUR- EN
COHESIEBELEID

CULTUUR EN ONDERWIJS

ONDERZOEK VOOR DE COMMISSIE CULT -
VOLWASSENENONDERWIJS EN OPEN
LEERMIDDELEN

SAMENVATTING

Inhoud

In deze studie wordt het huidige gebruik van open leermiddelen in het volwassenenonderwijs onder de loep genomen, wordt onderzocht welk potentieel zij hebben en worden aanbevelingen gedaan voor beleidsinterventies, rekening houdend met de beleidskaders van de Europese Commissie. De studie bevat nieuw onderzoek over meer dan 12 lidstaten, en werd gebaseerd op een synthese van bestaande onderzoeksprojecten, zoals POERUP (Policies for OER Uptake) en een studie uit 2014-15 over gedeelde OER's voor het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek, plus twee recentere studies voor het GCO en LLP.

Dit document is aangevraagd door de Commissie cultuur en onderwijs van het Europees Parlement.

AUTEURS

Sero Consulting Ltd, Verenigd Koninkrijk: Paul Bacsich, met bijkomend onderzoek door Giles Pepler, Sara Frank Bristow, Ebba Ossiannilsson, Alistair Creelman, Eva Szalma en Ilmars Slaidins

VERANTWOORDELIJK ADMINISTRATEUR

Miklos Gyoeffi
Beleidsondersteunende Afdeling B: Structuur- en Cohesiebeleid
Europees Parlement
B-1047 Brussel
E-mail: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

REDACTIONELE ONDERSTEUNING

Lyna Pärt

TAALVERSIES

Origineel: EN

OVER DE UITGEVER

Om contact op te nemen met de beleidsondersteunende afdeling B of om u aan te melden voor de maandelijkse nieuwsbrief gelieve te schrijven naar: poldep-cohesion@europarl.europa.eu

Manuscript voltooid in september 2015.

© Europese Unie, 2015.

Dit document is op internet beschikbaar op:
<http://www.europarl.europa.eu/supporting-analyses>

BEPERKTE AANSPRAKELIJKHEID

De in dit document tot uitdrukking gebrachte standpunten zijn uitsluitend de verantwoordelijkheid van de auteurs en vertegenwoordigen niet noodzakelijkerwijs het officiële standpunt van het Europees Parlement.

Nadruk en vertaling met bronvermelding voor niet-commerciële doeleinden toegestaan, mits de uitgever daarvan vooraf op de hoogte wordt gesteld en een exemplaar krijgt toegestuurd.

SAMENVATTING

Overzicht

Het volwassenenonderwijs is voor de Europese Unie een zeer belangrijk thema. Het is alarmerend dat één volwassene op de vijf beperkte lees- en rekenvaardigheden heeft, één op de vier hoogstens het lager secundair onderwijs heeft voltooid, en één op de drie over weinig tot geen ICT-vaardigheden beschikt. Hoewel er gestaag vooruitgang wordt geboekt, is nog een aanzienlijke hoeveelheid werk nodig.

Het gebruik van open leermiddelen heeft zich in Europa ondanks de recessie in snel tempo ontwikkeld. Enkele lidstaten staan op het vlak van open onderwijs duidelijk voorop. OER's kunnen duidelijk vele voordelen opleveren, waaronder op langere termijn de mogelijkheid om op een meer doeltreffende en tegelijkertijd kostenbewuste manier onderwijs te verstrekken.

Deze studie gaat over volwassenenonderwijs in de context van OER's. Voor actuele inzichten over volwassenenonderwijs in het algemeen, wordt de lezer verwezen naar het Eurydicerapport van februari 2015, getiteld "Volwassenenonderwijs en -vorming in Europa: het Verbreden van de Toegang tot Leermogelijkheden".

Opzet

De studie is opgedeeld in vijf hoofdstukken.

Hoofdstuk 1 is een korte inleiding.

Hoofdstuk 2 bevat achtergrond over het beleid.

Hoofdstuk 3 belicht uitvoerig het onderzoeksplan. Er wordt ingegaan op de twee grote thema's: 1) beschikbaarheid en haalbaarheid van OER's in volwassenenonderwijs, en 2) eventuele maatregelen ter verbetering. Er komen acht specifieke, nog te beantwoorden vragen naar voren. Het hoofdstuk bevat tot slot een structurele beschrijving van de sector van het volwassenenonderwijs, en een korte samenvatting van de definitie van OER's volgens de Unesco.

Hoofdstuk 4 is omvangrijk, en bevat gedetailleerde antwoorden op de meeste vragen. Eén vraag wordt grotendeels buiten beschouwing gelaten (over OER's ter verbetering van de kennisbasis), omdat dit van ondergeschikt belang is, en een andere vraag (over beleidsinstrumenten) wordt gedeeltelijk naar het hoofdstuk over beleid overgeheveld (hoofdstuk 5). Verder worden de vragen behandeld zoals ze gesteld werden, maar om voor een rode draad te zorgen, wordt er een schema van benchmarking en veranderingsmanagement gebruikt, op basis van MIT90s-uitgangspunten, zodat de vragen gekoppeld kunnen worden aan 10 strategische onderwerpen. De antwoorden zijn grondig en gaan over kwaliteit, kostprijs, licenties (Creative Commons wordt aangeraden), accreditatie van informeel leren, en de veranderende rol van onderwijsinstellingen. Het hoofdstuk behandelt tot slot de belemmeringen voor OER's, MOOC's en andere vormen van flexibel leren, als overgang naar het hoofdstuk over beleid. In de loop van het hoofdstuk wordt veel aandacht besteed aan de veranderingen die instellingen moeten doorvoeren om beter te kunnen omgaan met de uitdagingen die door de OER's voor het volwassenenonderwijs zijn ontstaan. Vaardigheden (en attitudes) van personeel en studenten, twee van de centrale thema's bij het benchmarken, worden herhaaldelijk en vanuit verschillende invalshoeken bekeken.

Hoofdstuk 5 integreert de antwoorden op de vragen van hoofdstuk 4 in de huidige beleidsactiviteiten omtrent OER's, open en flexibel leren, om tot een samenvatting van het beleid te komen. De 13 "oproepen" uit de Resolutie van de Raad betreffende een vernieuwde Europese agenda voor volwasseneneducatie worden herwerkt tot een OER-vriendelijk formaat, en de voordien afzonderlijke beleidsdocumenten voor hoger onderwijs en beroepsonderwijs van POERUP worden geïntegreerd in één nieuw geheel, dat rechtstreeks gericht is op het volwassenenonderwijs. In het volgende onderdeel wordt de aandacht gericht op de sectoren niet-formeel en informeel leren. In een laatste onderdeel wordt een koppeling tussen deze twee aangeraden via accreditatiegateways, die een voortzetting zijn van de eerdere inspanningen voor erkenning van verworven competenties (in het hoger onderwijs) en éénloketsystemen in beroeps- en volwassenenonderwijs.

De studie bevat tot slot een dankwoord, gevolgd door een verklarende woordenlijst (van meer dan 80 woorden) en een uitgebreide bibliografie (meer dan 410 vermeldingen) van geraadpleegde studies en verslagen. De bibliografie bevat voornamelijk intercollegiaal getoetst onderzoek en officiële verslagen (Eurydice, Eurostat, OESO, Unesco etc.) maar door de snel veranderende en fragmentarische aard van de wetenschappelijke bewijzen moesten ook documenten van mindere kwaliteit en een vluchtiger karakter gebruikt worden, naast een groeiende stapel beleidsverklaringen van het Europees Parlement samen met die van de Europese Commissie en haar dochteragentschappen.

Belangrijkste resultaten van Hoofdstuk 4: de vragen en hun antwoorden

Er zijn voldoende activiteiten inzake OER's in het volwassenenonderwijs op til, dus de conclusies die we trokken, kunnen gegrond genoemd worden; sommige conclusies zijn echter hypothetisch en voor andere is de bewijsbasis zwak (vooral in casestudy's).

Het is het nuttigst om de OER-kwestie te kaderen binnen het bredere gebruik van ICT in het volwassenenonderwijs.

Vraagstukken inzake kwaliteit en accreditatie zijn naar onze mening oplosbaar, maar we moedigen Europese en nationale agentschappen aan om de oplossingen sneller te verwezenlijken.

De kwestie van erkenning van eerder verworven competenties is naar onze mening ook op te lossen, maar vereist bijzondere aandacht en een snellere vooruitgang inzake EKK, ECTS en de overdracht van studiepunten in het algemeen.

De verhoopte besparingen zijn potentieel haalbaar, maar de informatie uit casestudy's is beperkt. Bovendien kunnen de besparingen slechts gehaald worden als het onderwijssysteem wordt veranderd, wat voor sommige lidstaten moeilijk zal liggen omdat het beschouwd wordt als een inbreuk op de rol van de instellingen of de lesgevers aan die instellingen. Er zullen compromissen gesloten moeten worden. Kleinere landen, en kleinere autonome regio's binnen landen (vooral die met een eigen taal) kunnen het hier moeilijk mee hebben.

Er is ook een reeks maatregelen mogelijk voor bilaterale of taalspecifieke multilaterale samenwerkingen tussen lidstaten.

Belangrijkste resultaten van Hoofdstuk 5: aanbevelingen en beleid

Kwaliteit en accreditatie

- Nationale kwaliteitsagentschappen, met ondersteuning van ENQA (voor het hoger onderwijs) en EQAVET (voor beroepsonderwijs), moeten hun kennis van nieuwe manieren van leren (zoals online, op afstand, OER's en MOOC's) ontwikkelen en ervoor zorgen dat er geen onbewuste, niet op feiten gebaseerde vooroordelen zijn ten opzichte van deze nieuwe methoden.
- De Commissie en de betrokken nationale en internationale autoriteiten die de Europese hogeronderwijsruimte en de Europese ruimte van vaardigheden en kwalificaties ontwikkelen, moeten de regelgevingsbelemmeringen voor deze nieuwe, niet op studietijd gebaseerde benaderingen wegwerken.
- De lidstaten moeten de instellingen voor hoger en beroepsonderwijs meer stimuleren om de accreditatie van eerder verworven competenties te verbeteren en hierover tot een procedure te komen.
- De grotere lidstaten moeten ook een open accreditatie-instantie oprichten die studenten accreditaties voor hoger onderwijs kan bezorgen, en een gelijkaardig model, eventueel met een éénloketsysteem, om beroepsvaardigheden te accrediteren.

Personeelsontwikkeling

- De lidstaten moeten, met ondersteuning van de Commissie, stimuleren dat online bijscholingsprogramma's worden ontwikkeld (zowel initieel als permanente vorming) die bedoeld zijn voor leerkrachten, lesgevers en lectoren, en die gaan over online leren en IER.
- De lidstaten moeten overwegen om stimuleringsregelingen in te zetten voor leerkrachten, lesgevers en lectoren die zich online bijscholen om hun pedagogische vaardigheden inzake bijvoorbeeld online leren te ontwikkelen.

OER's en IER

- De Commissie en de lidstaten moeten een standaard Creative Commons-licentie invoeren en aanbevelen voor alle publiek beschikbare (beroeps)opleidingsmateriaal waarvoor zij financiering verstrekken.
- De lidstaten moeten de beperking tot niet-commercieel gebruik van de inhoud geleidelijk afschaffen.

Raming van de kosten en ander onderzoek

- De lidstaten moeten het toezicht op de kostenbasis van het universitair en beroepsonderwijs verscherpen, en de voordelen van verschillende financieringsmodellen voor hun instellingen in overweging nemen.

Focus op studenten

- De lidstaten moeten (in het kader van hun soevereine onderwijsdoelstellingen) volwassen studenten wijzen op de beschikbaarheid en toegankelijkheid van de open middelen die door hun respectieve culturele sector en onderwijsprogramma's gecreëerd werden.
- Er moet voorzien worden in financiering specifiek voor het opzetten van OER-corpora van materiaal uit de belangrijkste voor volwassenen relevante gebieden. De corpora moeten in het ideale geval ontworpen zijn voor onafhankelijke zelfstudie, begeleide zelfstudie (in zowel de formele als de informele sector) en als hulpmiddelen voor lectoren die dergelijke cursussen geven. Zo wordt de investering optimaal benut. De materialen mogen niet alleen "stille" teksten zijn,

maar moeten ook audiovisuele elementen omvatten, en voor moeilijk bevattelijke onderwerpen ook interactieve componenten en toetsen. Zo worden tot op een bepaalde hoogte de belemmeringen tegengegaan die studenten met een mindere leesvaardigheid in de nationale taal/talen ondervinden bij het bestuderen van tekstmateriaal.

Financiering

- De beperkte financiering ter ondersteuning van volwassen studenten moet meer rekening houden met de output, zodat volwassen studenten beloond worden naargelang ze in het EKK omhoogklimmen. De accreditatiegateways (éénloketsysteem) kunnen een belangrijke rol spelen in dit proces. Maar om dit vlot te doen verlopen, is een EKK nodig dat verder ontwikkeld en meer algemeen verspreid is dan het huidige referentiekader.